Pisac po definiciji aktivno učestvuje u sudbini sveta i arapski pisci nisu izuzetak: Srpko Leštarić

ske prikaze i intervjue s povodom, ali meni je - a verujem da je tako i s drugim prevodiocima - na prvom mestu uvek sam jezik, jezičko i stilsko majstorstvo u tkanju teksta koji treba da pleni i spoljnom i unutrašnjom građom, a tek na drugom mestu je relevantnost teme ili zanimljivost zapleta i likova. Ako prvi uslov nije zadovoljen, drugi može biti na vrhunskom nivou, malo ko će se latiti prevođenja tog štiva. Kad je reč o gustini i lepoti proznog teksta, o jeziku iz kojeg je istisnut sav vazduh, nedostižan je Sirijac Zekerija Tamir, čiji je gotovo celokupan opus, sav sačinjen od kratkih priča, već poodavno dostupan i našim čitaocima.

**■ Ako je u zapadnim zemljama sve uočljiviji uspon desničarskih ideja, mislite li da će one bitno usporiti približavanje Zapada i Istoka?**

- Koliko god da je taj nesrećni uspon uočljiv, a trebaće vremena i snage da se pogase požari koje on izaziva i koje će tek izazvati, još je uočljivija njegova neposredna posledica žalosnog usporavanja u približavanju Zapada i Istoka. Evropa danas ne mari za Geteov stav iz Zapadno-istočnog divana o nužnosti kulturne razmene, zanima je samo konkretna korist. O Americi da i ne govorimo.

**■ Da li će tome doprineti i ogroman izbeglički talas što je pogodio zapadne zemlje? Koliko je strah Zapada od islamizacije zaista stvaran?**

- Izbeglički talas kojem se još ne vidi kraj u jednom času će se stišati, a zemlje Zapada će od njega samo profitirati, pa i u pogledu novih približavanja Istoka i Zapada, koja će s vremenom neizbežno doći. Što se tiče straha od islamizacije, on je sam po sebi besmislen (što ne znači da nije i stvaran, i uticajan), jer se proces islamizacije i u samom islamskom svetu hrani nasiljem i hegemonističkim planovima i akcijama neokolonijalista. Islamski fundamentalizam nije ništa drukčiji od hrišćanskog ili kog drugog verskog fundamentalizma.

**■ „Evropa bi trebalo da se stidi, prizor izbeglica dok hodaju Evropom ja vidim kao najveći izraz okrutnosti i zločina svetskog kapitalizma", rekao je Hasan Blasim u intervjuu listu Danas pre godinu i nešto dana. Iako je iz Iraka kao izbeglica došao u Finsku, i kako kaže tu našao mir... ne može a da ne vidi licemerje Zapada. To je, uistinu, pravi zadatak pisca - da svedoči istinu...**

- Hasan Blasim je spontani proizvod slobodarstva i neuništive ljudskosti duboko ojađenog arapskog društva, koji svakom rečju u svojim delima svedoči istinu, izvršavajući pravi zadatak pisca.

**■ Svoju najnoviju knjigu „Sololand. Romaneskna dilogija" Hasan Blasim upravo završava stihovima pod naslovom „Izbeglica u belom raju"... Da li su stihovi možda najdivnija opomena empatiji da digne glavu?**

- Romani i pripovetke su važni i svakom dragi, ali poezija, kao prajezik čovečanstva, najlakše i najsigurnije seže do ljudskog srca. Blasim to dobro zna.

**■ Za „Sololand" kažete da je pitki narativ što pruža izvesnu nadu da poveća razumevanje među ljudima i u svesti čitaoca otvori novi prostor. Koji je to novi prostor?**

- To je prostor pobede nad onim strahom od Drugog, a time apsolutno i prostor slobode. Blasimovo lako pero i prirodnost skiciranih likova uspešno se dopunjuju, a njegove teške teme i sumorni sižei uzbudljivi su i neodoljivi. Verujem da to mora proizvesti neki povoljan učinak kod čitalaca, dakle učinak na društvenu svest, iako nikada nisam mislio da literatura, ili pisci, mogu znatnije menjati svet. Njihovo je da podstaknu te korisne procese i - da nam zabave umove.

STRAH OD ISLAMIZACIJE JE SAM PO SEBI BESMISLEN (ŠTO NE ZNAČI DA NIJE I STVARAN, I UTICAJAN), JER SE PROCES ISLAMIZACIJE I U SAMOM ISLAMSKOM SVETU HRANI NASILJEM I HEGEMONISTIČKIM PLANOVIMA I AKCIJAMA NEOKOLONIJALISTA. ISLAMSKI FUNDAMENTALIZAM NIJE NIŠTA DRUKČIJI OD HRIŠĆANSKOG ILI KOG DRUGOG VERSKOG FUNDAMENTALIZMA

JUDAIZAM SE LISTOM PRESELIO U IZRAEL OTKAKO SU BRITANCI, VREDNO I PROFESIONALNO, SEJALI OMRAZU IZMEĐU JEVREJA I ARAPA OD POČETKA PA DO SREDINE PROŠLOG VEKA (POSLE ČEGA TAJ SUKOB MOŽE DA SE RAZVIJA I BEZ NJIH, I DRUGIH I TREĆIH), A I PREOSTALE DVE RELIGIJE, ISLAM I HRIŠĆANSTVO, SA MNOŠTVOM SVOJIH LJUTO SUPROTSTAVLJENIH ŠKOLA, NE OSTAVLJAJU MNOGO MESTA ZA SLOGU

**■ Selva Bakr je jednom prilikom rekla da sloboda znači učestvovati u sudbini ovoga sveta. Koliko arapski pisci učestvuju u njoj?**

- Pisac po definiciji aktivno učestvuje u sudbini sveta i arapski pisci nisu izuzetak. Samo umetnici koje je cenzura slomila, a i takvih je uvek bilo jer udvorištvo i jeftino koristoljublje spadaju u univerzalije ovog sveta, mogu se držati po strani od svetske sudbine, idući niz dlaku vlasti. Arapski pisci su listom u teškom položaju jer je cenzura sveprisutna (pored režimske tu je i budna islamska dogma), ali ipak pišu, traže i nalaze načine da proture svoje priče, drame, romane i pesme. Zanimljivo je da nepoćudni arapski pisci bivaju po kazni postavljani za državne pisce, ili za glavne cenzore, neki zaglave i zatvor, a neka dela dožive „samo" zabrane - znameniti roman Nagiba Mahfuza „Deca naše ulice" bio je pod neformalnom ali ništa manje efektnom zabranom decenijama!

**■ Ako knjige ovih, najboljih arapskih pisaca koje ste preveli, pripadaju svetskoj književnosti, koliko su zastupljene u nastavnom programu odseka našeg Univerziteta?**

- Sigurno su ta dela na spisku preporučene literature na našoj arabistici, tim pre što su svi moji prevodi opremljeni iscrpnim kritičkim aparatom, a bilo bi logično da su bar neka, kao „Sezona seobe na sever" Tajiba Saliha, „Opsimista" Emila Habibija i već spomenuto Mahfuzovo delo, ušla i u obaveznu literaturu. Na Odseku za svetsku književnost niko ih, koliko znam, i ne spominje, kao da jedino evropski i američki pisci pišu svetsku književnost. Tu se od srednjoistočnih dela uzgredno spomenu „Ep o Gilgamešu" i „Priče iz 1.001 noći".

**■ Imate li utisak da naši izdavači imaju više sluha za arapske pisce?**

- Naši izdavači u tom pogledu zaslužuju pohvale. Neki od njih više od ostalih, tu bih istakao Clio, Geopoetiku, Službeni glasnik i Lagunu. Naravno, to dobrim delom počiva na interesovanju čitališta kojem te pohvale najpre pripadaju. U Japanu, recimo, gde živi sto dvadeset miliona ljudi, tiraži romana prevedenih sa arapskog su po hiljadu ili petsto primeraka, kao u malenoj Srbiji.

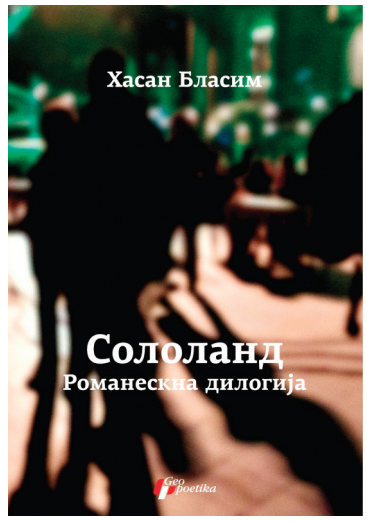


**■ U jednom ste intervjuu najavili mogućnost da počnete da prevodite „1.001 noć". Kako stojimo sa prevodom ovog dela na naš jezik?**

- Počeo sam pre dva-tri meseca da radim na prevodu „Priča iz 1.001 noći", a to je veliki posao, koji će dugo trajati i tek sada, kad sam dovršio celu jednu etapu od stotinak-dvesta strana kao štih-probu, treba da razmislim kom izdavaču da to ponudim. (U okviru priprema preveo sam i objavio u Mostovima 189-190/2021 Borhesov esej „Prevodioci 1.001 noći", čiji je značaj za pristup ovom poslu teško prenaglasiti.) Odabrao sam za izvornik relativno novu, Mesopotamsku redakciju Muhsina Mehdija iz 1984, čijem je sakupljanju i sređivanju taj čestiti čovek posvetio celi svoj život, da bi svetu podario jednu verziju slavnog zbornika sačinjenu od pravih narodnih priča, zapisanih prema usmenim kazivanjima, tj. na arapskim govornim dijalektima. Bilo bi lakomisleno tvrditi da je to sad autentična verzija „Priča iz 1.001 noći", tim pre što je gotovo upola kraća, ali poznato je da su sve druge, šire redakcije uključivale neodređen broj „dvorskih" priča, koje su po vladarskim porudžbinama pisali etablirani srednjovekovni pisci na književnom arapskom jeziku, kao i nekih trećih priča, čiji su prevodi tu, ali izvornici nikad nisu prikazani.

Kod nas zasad ne postoji integralni prevod „1.001 noći" sa arapskog originala, pošto nemamo pravo da svojatamo bosanski prevod Esada Durakovića iz 1995, urađen s kompletnog i besprekorno opisanog izvornika. Vinaverov prevod oko jedne polovine zbornika veoma je udaljen od arapskog originala, zato što je on za svoj izvornik odabrao jedan prekomotan pozniji francuski prevod koji je slovio kao vrlo zabavan, da bi ga on potom „previnaverovodio", stvarajući razbarušeni kalambur od teksta. Bilo je to pedesetih godina, baš kad je veliki Marko Vidojković preveo celi zbornik s jednog krajnje skrupuloznog ruskog prevoda.

Najzad, kad smo već kod prevođenja sa arapskog proze na narodnim govorima, treba reći da toga ima i u savremenom autorskom stvaralaštvu, po uzorima koje su sredinom 20. veka postavili Egipćani Teufik el Hakim i Jusuf Idris, a danas možemo da čitamo pikarski roman „Bulbul i njegov gazda" iz pera Hasana Blasima, koji tako piše iz protesta, budući da pisanim, književnim arapskim jezikom nikad spontano nije govorio nijedan Arapin! ■